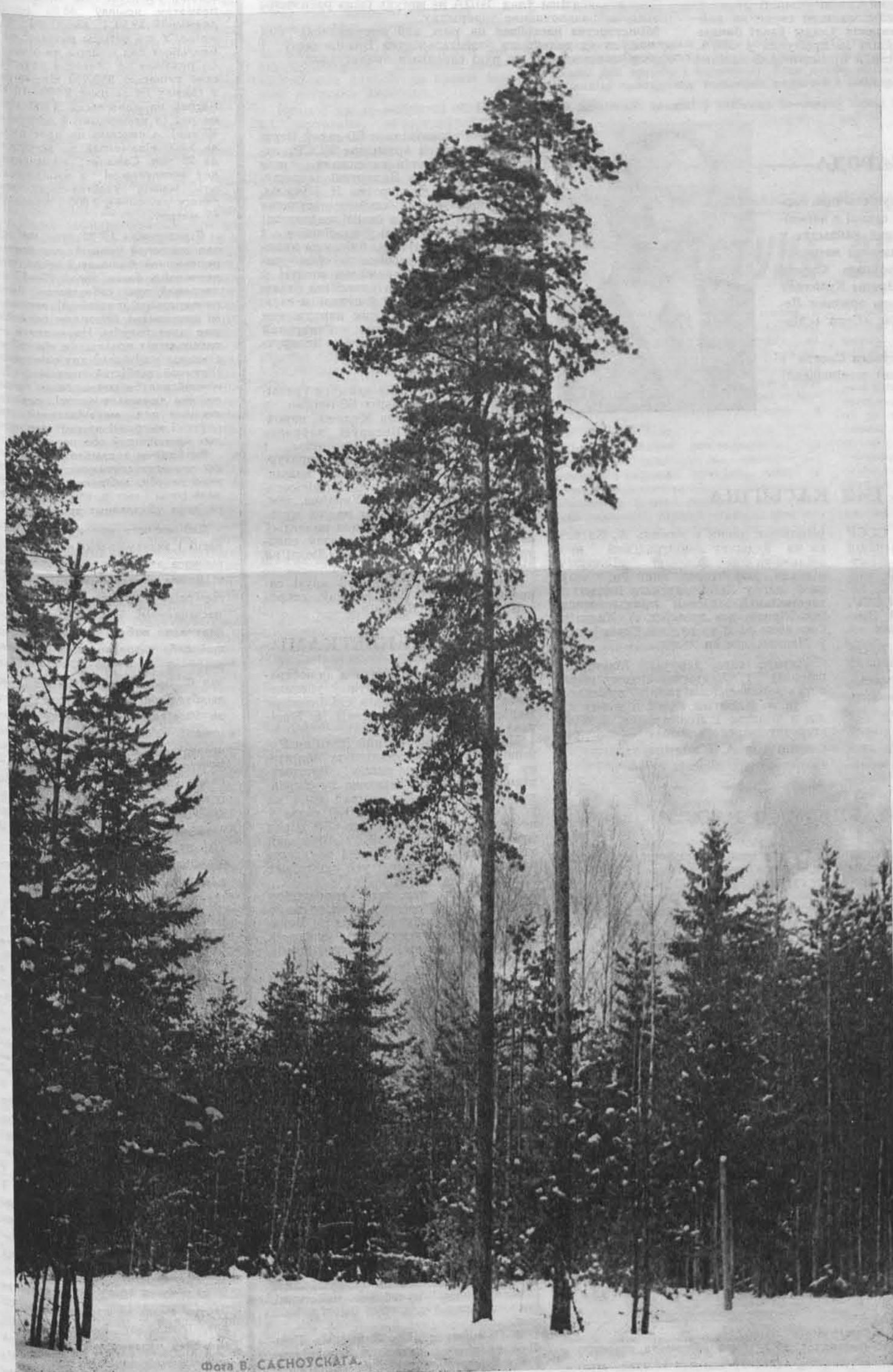


Голас Радзілы

№ 7 (1681)
19 лютага 1981 г.

ГАЗЕТА БЕЛАРУСКАГА ТАВАРЫСТВА ПА КУЛЬТУРНЫХ СУВЯЗЯХ З СУАЙЧЫННІКАМІ ЗА РУБЯЖОМ
(БЕЛАРУСКАЕ ТАВАРЫСТВА «РАДЗІМА»)

Выдаецца з 1955 г.
Цана 4 кап.



Фота В. САСНОУСКАГА.

СПРАВЕ КАСТРЫЧ- НІКА ВЕРНЫЯ

[«Покліч новага
часу»]
стар. 3

ЖАДАЕМ НОВЫХ ПОСПЕХАУ!

[Суайчыннікі аб
маючым адбыцця
XXVI з'ездзе КПСС]
стар. 4

Іван МЕЛЕЖ стварыў
высокамастацкую эн-
цыклапедыю жыцця
свайго краю і наро-
да.

[Матэрыялы,
прысвечаныя
60-годдзю
пісьменніка,
змяшчаны на
6—7-й стар.]

Алесь КАСЦЕНЬ

У вечаровым прыцемку
вячэстым
Вясной накіраваны
неспакой.
І поўніца птушых
гукаў чыстых
Галлё высокіх соснаў
над ракой.
Галлё высокіх соснаў
над ракой—
Апоўначы, маладзіку
прыпынак,
Калі нарэшце стомленай
рукой
Сыпне мароз у лужыны
ільдзінак.

ПАДЗЕІ • ЛЮДЗІ • ФАКТЫ

У МІНІСТЭРСТВЕ ЗАМЕЖНЫХ СПРАУ СССР

ВЫДАЦЬ ЗЛАЧЫНЦАЎ

Міністэрства замежных спраў СССР уручыла пасольству ЗША ў Маскве ноту, у якой звяртае ўвагу на няспыннае ўкрывальніцтва амерыканскімі ўладамі двух злачынцаў-тэрарыстаў — бацькі і сына Бразінскасаў, якія ў кастрычніку 1970 года захапілі самалёт Аэрафлоту, забіўшы пры гэтым бортправадніцу і параніўшы членаў экіпажа, і пад пагрозай зброі прымусілі лётчыкаў зрабіць пасадку за межамі тэрыторыі СССР.

Нягледзячы на тое, што Бразінскасы ўчынілі дзеянні, якія разглядаюцца ва ўсім цывілізаваным свеце як найцяжэйшае злачынства, амерыканскія ўлады ўзялі бандытаў пад сваю апеку і прадаставілі ім прытулак у ЗША. Савецкі бок, выходзячы са сваёй прынцыповай пазіцыі

на карысць прыняцця самых строгіх мер па барацьбе з тэрарызмам, і ў прыватнасці па спыненню паветранага пірацтва, як вядома, ужо не раз ставіў пытанне аб выдачы Савецкаму Саюзу ўказаных злачынцаў, якія знаходзяцца на тэрыторыі ЗША з 1976 года. Аднак амерыканскія ўлады больш чатырох гадоў ухіляюцца ад завальнення гэтага законнага патрабавання. Тым часам злачынцы-зайбцы Бразінскасы застаюцца на свабодзе.

Такія паводзіны ўлад ЗША не могуць быць расцэнены інакш, як заахвочванне тэрарызму.

Міністэрства настойвае на тым, каб амерыканскі бок адмовіўся ад далейшага ўкрывальніцтва Бразінскасаў і адразу ж перадаў іх у рукі савецкага правосуддзя.

В. КУЗНЯЦОВУ — 80 ГОД

ВЫСОКАЯ ўзнагарода

За вялікія заслугі перад Камуністычнай партыяй і Савецкай дзяржавай і ў сувязі з васьмідзесяцігоддзем з дня нараджэння кандыдат у члены Палітбюро ЦК КПСС, першы намеснік Старшыні Прэзідыума Вярхоўнага Савета СССР Герой Сацыялістычнай Працы Кузняцоў Васіль Васільевіч узнагароджаны ордэнам Леніна і другім залатым медалём «Серп і Молат».

ЦК КПСС, Прэзідыум Вярхоўнага Савета і Савет Міністраў СССР гарача павіншавалі юбіляра.



ПРЫНЯТА РАШЭННЕ

ПРЫСВОЎЦЬ ІМЯ КАСЫГІНА

ЦК КПСС і Савет Міністраў СССР прынялі пастанову аб увекавечанні памяці выдатнага дзеяча Камуністычнай партыі і Савецкай дзяржавы, члена Цэнтральнага Камітэта КПСС, дэпутата Вярхоўнага Савета СССР, двойчы Героя Сацыялістычнай Працы Аляксея Мікалаевіча Касыгіна.

Вырашана прысвоіць імя А. Касыгіна Камышынскаму баваўнянаму камбінату (Валгаградская вобласць), Маскоўскаму ордэна Працоўнага Чырвонага Сцяга тэкстыльнаму інстытуту і Архангельскай сярэдняй школе (Краснагорскі раён Маскоўскай вобласці), а таксама ўстанавіць мема-

рыяльныя дошкі ў памяць А. Касыгіна на будынку ленинградскай прадзільна-ткацкай фабрыкі «Кастрычніцкая», дырэктарам якой ён быў, на будынку Ленинградскага інстытута тэкстыльнай і лёгкай прамысловасці імя Кірава, дзе вучыўся А. Касыгін, і на доме № 3 па вуліцы Граноўскага ў Маскве, дзе ён жыў.

Акрамя таго, даручана Масгарвыканкому і Ленгарвыканкому вырашыць адпаведна пытанне аб прысваенні імя А. Касыгіна адной з новых вуліц у Маскве і Ленінградзе, а Міністэрству марскога флоту — аб прысваенні імя А. Касыгіна аднаму з транспартных марскіх суднаў.

СУПРАЦЬ НЕАФАШЫЗМУ І РАСІЗМУ

Дэлегацыя Беларускай ССР разам з прадстаўнікамі Балгарыі, Германскай Дэмакратычнай Рэспублікі, Мангольскай Народнай Рэспублікі, Польшчы і Чэхаславакіі ўнесла ў Камісіі ААН па правах чалавека праект рэзалюцыі, якая заклікае ўсе дзяржавы прыняць меры па забароне дзейнасці груп і арганізацый, што прапаведуюць неафашызм або іншыя расісцкія ідэалогіі.

Работа камісіі адбываецца ў Жэневе. Разглядаецца пытанне аб барацьбе супраць ідэалогіі і практыкі, у аснове якіх ляжаць тэрор, чалавечанавісніцтва, падбурванне да расавай дыскрымінацыі.

Прадстаўнікі Беларускай ССР, Кубы, Балгарыі, Югаславіі заклікалі камісію садзейнічаць выпрацоўцы эфектыўных мер супраць распаўсюджвання «карычневай чумы».



За апошнія пяць гадоў віцебскае вытворчае аб'яднанне «Даламіт» паставіла калгасам і саўгасам рэспублікі больш дваццаці мільёнаў тон даламітавай мукі. Яе хопіць, каб правапаваць сотні тысяч гектараў кіслай глебы.

НА ЗДЫМКУ: чарговы састаў з даламітавай мукой адпраўляецца з прадпрыемства.

ЮБІЛЕІ

7 лютага споўнілася 80 гадоў Веры Пола, народнай артыстцы БССР, адной з заснавальніц калектыву, што цяпер вядомы як Беларускі дзяржаўны акадэмічны тэатр імя Я. Купалы. У гісторыю нацыянальнага мастацтва Вера Пола ўвайшла сваімі выдатнымі сцэнічнымі вобразамі ў класічным і сучасным рэпертуары, бліскучы камедыйны талент актрысы заўсёды радаваў глядачоў. За вялікія заслугі ў развіцці беларускага савецкага тэатральнага мастацтва і ў сувязі з васьмідзесяцігоддзем з дня нараджэння В. Пола ўзнагароджана Ганаровай граматай Вярхоўнага Савета Беларускай ССР.

11 лютага ў Мінску адбыўся ўрачысты вечар, прысвечаны 60-годдзю з дня нараджэння Івана Мележа, народнага пісьменніка Беларусі, лаўрэата Ленінскай прэміі. Пра жыццёвы і творчы шлях празаіка, чыя літаратурная спадчына стала нашым нацыянальным гонарам, гаварылі пісьменнікі Беларусі, Масквы, Украіны, землякі І. Мележа, дзеячы нашай культуры. У заключэнне вечара калектыву тэатра імя Я. Купалы паказаў спектакль па раманах І. Мележа «Людзі на балоце».

На вечары прысутнічалі другі сакратар ЦК КПБ У. Бровікаў, сакратар ЦК КПБ А. Кузьмін.

З КНІГАЙ І КВЕТКАМІ

Мемарыяльная дошка з адлюстраваннем кнігі і букета ружаў увекавечыла памяць старэйшага бібліятэкара Беларускай сельгасакадэміі Д. Новікава.

Двойчы за сваё жыццё Дзям'ян Раманавіч ствараў акадэмічную бібліятэку. У першыя гады пасля Кастрычніцкай рэвалюцыі, стаўшы яе дырэктарам, па крупінках збіраў кнігі па ўсіх галінах ведаў. У 1940 годзе ў яе фондах налічвалася ўжо 650 тысяч тамоў. А ў час Вялікай Айчыннай вайны фашысцкія захопнікі поўнасцю разабралі бібліятэку, усё каштоўнае вывезлі ў Германію.

Здарылася так, што камандзіру батальёна Д. Новікава самому давялося ратаваць кнігі са штампам Беларускай сельгасакадэмічнай акадэміі. Дэмабілізаваўшыся з Савецкай Арміі, ён зноў узяўся за стварэнне бібліятэкі, у якой цяпер налічваецца звыш мільёна тамоў і якую Д. Новікаў узначальваў 56 гадоў.

Было ў Дзям'яна Раманавіча яшчэ адно захапленне: усё жыццё ён заставаўся грамадскім дырэктарам паркавай гаспадаркі акадэміі. Прымаў самы актыўны ўдзел у аднаўленні і расшырэнні дэндрарыя, парку, сквераў.

ХРОНІКА

◆ У Бабруйску ўступіла ў строй трохпавярховая дзіцячая паліклініка на 500 наведванняў у змену. Пры новай лячэбнай установе пабудаваны плавальны басейн.

◆ Тыпавы будынак сярэдняй школы ўзведзены ў гарадскім пасёлку Карма. Тут будуць вучыцца і дзеці з бліжэйшых вёсак. У новай школе выдатныя кабінеты, ёсць спартыўная і актавая залы, вучэбныя майстэрні, сталовая, накой для груп падоўжанага дня.

◆ У калгасе «Герой працы» Глыбоцкага раёна пачалося будаўніцтва буйнейшага ў рэспубліцы свінагадоўчага комплексу на 54 тысячы галоў. Для абслугоўваючага персаналу вырашце пасёлак на 200 кватэр, гандлёвы цэнтр. Увод у эксплуатацыю комплексу і жылля намечаны на 1983 год.

ІЛ-86 ВЫЙШАЎ НА ЛІНІІ

Бадай, ні адзін пасажырскі самалёт не чакалі ў грамадзянскай авіяцыі з такім неярпеннем, як 350-месны ІЛ-86, які ў канцы снежня леташняга года выйшаў на пасажырскія лініі Аэрафлоту.

Што ўяўляе сабой ІЛ-86, першы савецкі аэробус? Гэта нізкаплан з размахам крылаў 48,06 метра, даўжынёй 59,54 і вышынёй 15,5 метра. У яго чатыры рухавікі, размешчаныя пад крылом на пілонах. Ён разлічан на палёт з крыэйсерскай хуткасцю 850-950 кіламетраў у гадзіну на вышыні 9 500—10 000 метраў на адлегласць 3 600 кіламетраў (з камерцыйнай загрузкай 40 тон), а таксама на адлегласць да 5 800 кіламетраў з загрузкай да 20 тон. Самалёт прызначаны для эксплуатацыі з аэрадромаў, што маюць узлётна-пасаданую паласу даўжынёй 2 600 і шырынёй 45 метраў.

Стваральнікі ІЛ-86 пры рабоце над машынай улічылі пажаданне пераважнай большасці пасажыраў перавозіць багаж вагой 10—15 кілаграмаў пры сабе, што было пацверджана шматлікімі анкетнымі апытаннямі. Фюзеляж самалёта мае дзве палубы. На верхняй — пасажырскія крэслы, на ніжняй — стэлажы з ячэйкамі для чамаданаў і ручной асабістай паклажы. На ніжняй палубе размешчаны таксама два грузавыя адсекі, прыстасаваныя для механізаванай пагрузкі і выгрузкі васьмі стандартных кантэйнераў або паддонаў. Выходзячы з самалёта, пасажыры спачатку спускаюцца на ніжнюю палубу, забіраюць на ходу свае рэчы і выходзяць з аэробуса па трох убудавааных трапах.

Дабіваючыся высокай надзейнасці і эканамічнасці першага айчыннага аэробуса, яго стваральнікі ўмела звязалі шматгадовы вопыт авіябудавання з навейшымі дасягненнямі. Так, машына пабудавана па добра зарэкамендаванай сябе аэрадынамічнай схеме, асвоенай канструктарскім бюро імя С. Ільюшына. У той жа час авіябудаўнікі выкарысталі больш за 50 відаў новых метадаў тэхналогіі. Усе сістэмы лайнера шматразова дубліраваны, што гарантуе надзейнасць палёту ў выпадку выхаду са строю тых або іншых механізмаў і аграгатаў. Многія прэсаваныя панелі і буйнагабарытныя штампаваныя дэталі выраблены з высокатрывалых алюмініевых сплаваў, тытану, спецыяльных сталей.

Пілатажна-навігацыйнае абсталяванне ІЛ-86, што складаецца з трох комплексаў (паветрана-хуткасных параметраў, пілатажнага абсталявання, базавага навігацыйнага), дазваляе рабіць палёты з экіпажам з трох чалавек у любых кліматычных і геаграфічных умовах.

Сёння цяжка прадбачыць усе магчымыя перспектывы, што адкрываюцца перад савецкай грамадзянскай авіяцыяй у сферы пасажырскіх перавозак у сувязі з пачаткам эксплуатацыі ІЛ-86. Але пэўнае ўяўленне аб іх можна склаці па вопыту мінулых гадоў. Першыя рэактыўныя самалёты (такія, як стомесныя ТУ-104, ІЛ-18) у шасцідзясятыя гады дазволілі ў параўнанні з сярэдняй пяцідзесятыя гадоў павялічыць пасажырскія перавозкі ў дваццаць-дваццаць п'яць разоў і давесці іх да 65—70 мільёнаў чалавек у год. З дапамогай ІЛ-62 і ТУ-154, якія бяруць амаль па дзвесце пасажыраў, Аэрафлот перавозіць 100 мільёнаў чалавек у год. Задача адзінаццатай пяцігодкі — павялічыць перавозкі пасажыраў паветраным транспартам прыкладна ў 1,3 раза.

Яўген СМІРНОУ.

3 **ВЫШЫНІ ДАСЯГНУТАГА ВЫРАЗНА БАЧНЫ ПЕРСПЕКТЫВЫ**

ПОКЛІЧ НОВАГА ЧАСУ

Савецкі народ жыве ў чаканні знамянальнай падзеі — XXVI з'езда КПСС, які не толькі падвядзе вынікі прайшоўшай, дзесятай пяцігодкі, але на аснове глыбокага аналізу дасягнутага, прынцыповай крытыкі таго, што перашкаджала нашай упэўненай хадзе наперад, вызначыць перспектывы далейшага развіцця краіны. Чарговы партыйны форум мы сустракаем з асаблівым пацудом: гэта і ўзнёслаць, гордасць тым, што нам зроблена, і роздум пра будучыню, і цвёрдая ўпэўненасць, што з поспехам ажыццявім новыя, яшчэ больш складаныя і велічныя задачы ў развіцці нашага грамадства.

Само сабой зразумела, чаму сёння ў савецкіх людзей прыўзняты настрой. Яны па-дзелавому і зацікаўлена абмяркоўваюць праект ЦК КПСС да XXVI з'езда, а ў ім з пераканаўчай сілай і высокай навуковай абгрунтаванасцю выкладзены магістральныя напрамкі нашага руху наперад. І гучаць радкі гэтага гістарычнага дакумента важна, магутна, уладарна чуюцца ў іх покліч новага часу. Партыя вядзе нас сапраўды на грандыёзныя справы — заклікае няўхільна мацаваць Савецкую дзяржаву, уздымаць матэрыяльны і культурны ўзровень жыцця народа, ствараць яшчэ лепшыя ўмовы для ўсеабавага развіцця асобы. Не, гэта не прапагандысцкі лозунг, як таму-рэальная праграма, якую падтрымліваюць не толькі камуністы, а ўвесь наш народ.

Новы крок мы робім не на пастым месцы. На нашым ранейшым шляху ўзвышаюцца набыткі, якія сталі адметнымі ва ўсім сусветным развіцці. Мы першымі на планеце пабудавалі сацыялізм, гераічна абаранілі яго заваёвы ў жорсткім змаганні з фашысцкай наваляй, залячылі раны, што былі нанесены вайной народнай гаспадарцы і, ўзначалішы ўзнікшую ў пасляваенны перыяд садружнасць сацыялістычных краін, няўхільна рухаемся наперад па шляху прагрэсу.

Мне, мінчаніну, хацелася б спыніцца на асабліва блізкім. За гады мінулага пяцігодкі ў горадзе праведзены маштабныя работы па будаўніцтву, рэканструкцыі і добраўпарадкаванні. Выраслі цэлыя жылыя кварталы з цудоўнымі шматпавярховымі гмахамі. Яны ўяўляюцца мне крылатымі беласнежнымі флатыліямі, што кінулі якары сярод мора зялёнай засені дрэў. Мы пачалі карыстацца новымі маршрутамі тралейбусаў і аўтобусаў, наведваюць новыя кінатэатры, бачым, як хутка прыгажэе горад, робіцца яшчэ больш утульным. У Мінску пабудавана больш за 73 тысячы кватэр. Яны больш зручныя, больш прасторныя, чым раней. Дзеям, пра якіх у нас заўсёды клопат асаблівы, перададзены 34 новыя агульнаадукацыйныя школы, 55 дашкольных устаноў. Атрымалі мінчане таксама больш за 70 аб'ектаў бытавога абслугоўвання. А ў новай пяцігодцы будзе пабудавана 782 тысячы кватэраў і метраў жытла, шэраг аб'ектаў аховы здароўя.

Нашы суайчыннікі ўжо ведаюць, што ў сталіцы рэспублікі будуюцца метрапалітэн. І будуюцца хутка: ўжо асвоена 35 мільёнаў рублёў капітальных укладанняў. Неўзабаве на шэрагу станцый пачнуцца арганізаваныя аддзелачныя работы.

Мінск расце, прыгажэе, добраўпарадкоўваецца. Як жа не радавацца гэтаму?! Добры працоўны настрой — вось як можна вызначыць сёння грамадскую атмасферу, якая пануе ў маім горадзе. Калектывы прамысловых прадпрыемстваў пяцігадовае план па тэмпах росту аб'ёму вытворчасці і прадукцыйнасці працы выканалі яшчэ ў ліпені леташняга года.

Дасягнуты гэтыя высокія рубяжы дзякуючы стараннай працы тысяч рабочых — тых, хто актыўна ўдзельнічае ў сацыялістычным спаборніцтве, беражліва ставіцца да выкарыстання рабочага часу, эканоміць матэрыялы і сыравіну,

імкнецца даваць прадукцыю толькі выдатнай якасці. У іх ліку — дэпутат Вярхоўнага Савета СССР, ткачыца Мінскага камвольнага камбіната Л. Ратынская. На яе рабочым календары пазначаны ўжо 1983 год. Добрымі справамі славіцца брыгада зборшчыкаў Мінскага вытворчага аб'яднання пластмассавых вырабаў, якой кіруе Таісія Харамацкая. Прыклады высокасвадомых адносін да працы можна доўжыць бясконца.

Куды б мы ні зазірнулі сёння — на рыштванні новабудуемых ці да праходчыкаў метрапалітэна, аўтамабілебудуўнікоў ці оптыкаў, у лабараторыю канструктараў ці ў цэх хлебазавода-аўтамата, — усюды ўбачым, што старт адзінаццатай пяцігодкі ўзяты імклівы. А гэта значыць, што мы будзем сведкамі новых добрых спраў, працоўнага подзвігу нашых сучаснікаў. Будуць і надалей высокімі тэмпамі развівацца вытворчыя сілы краіны, будзе ўмацоўвацца матэрыяльна-тэхнічная база сельскай гаспадаркі.

Сёння мы сведкі таго, як праца кожнага савецкага чалавека няспынна бруць, нібы тая крынічка, і ўліваецца ў адно, магутнае рэчышча. І што ж яно прынясе савецкім людзям у бліжэйшы час? Давіце паглядзім. Нацыянальны даход, гэты абагульняючы паказчык стану эканомікі, які выкарыстоўваецца на спажыванне і накапленне, павялічыцца за пяцігоддзе на 18—20 працэнтаў. Прадукцыя прамысловасці будзе атрымана на 717 мільярдаў рублёў, а прадукцыя сельскай гаспадаркі — на 50 мільярдаў рублёў больш, чым у папярэдняй пяцігодцы. Хачу напамніць, што за мінулыя пяць гадоў у краіне ўведзена ў строй больш чым тысяча дзвесце буйных прамысловых прадпрыемстваў.

Гэта — велічныя лічбы! Асэнсоўваючы іх, мы не забываем, што на аснове агульнага росту эканомікі, нарошчвання вытворчых магутнасцей дасягаецца галоўная мэта партыі і дзяржавы — павышэнне народнага дабрабыту. Сярод першачарговых задач — харчовая праграма, павелічэнне выпуску і павышэнне якасці тавараў народнага спажывання, рост магутнасцей жыллёвага будаўніцтва, паліпшэнне ўмоў працы, далейшае развіццё аховы здароўя, асветы, культуры. І гэта заканамерна. Рост узроўню жыцця савецкіх людзей Камуністычная партыя паставіла ў цэнтр сваёй практычнай работы ў эканамічнай галіне.

Мне хочацца спыніцца яшчэ на некаторых красамоўных фактах. У адзінаццатай пяцігодцы будзе павялічана дзяржаўная дапамога сем'ям, якія маюць дзяцей, і маладжонам. Будзе палепшана харчаванне і абслугоўванне дзяцей у яслях і садзіках, школах і дзіцячых дамах. Пачынаючы з сёлетняга года, для жанчын, якія працуюць, уведзіцца часткова аплачваемы адпачынак па догляду за дзіцём ва ўзросце да аднаго года. Павысяцца мінімальныя пенсіі па ўзросце і інваліднасці, павялічыцца колькасць дамоў-інтэрнатаў для ветэранаў. Хуткімі тэмпамі будзе весціся будаўніцтва кватэр. 530—540 мільёнаў квадратных метраў жытла — такія лічбы прадугледжаны праектам Асвоеных напрамкаў. Такім чынам, савецкія людзі атрымаюць звыш паўмільярда квадратных метраў жылой плошчы.

«Сённяшнія здзяйсненні савецкага народа, — гаворыў на XXV з'ездзе партыі Генеральны сакратар ЦК КПСС Леанід Ільіч Брэжнёў, — ёсць прамы працяг справы Кастрычніка. Гэта ёсць практычнае ўвасабленне ідэй вялікага Леаніна. Гэтай справе, гэтым ідэям наша партыя верная і будзе верная заўсёды!»

Так, мы прадаўжаем вялікую справу Кастрычніка. І чарговы з'езд КПСС, і новая пяцігодка — гістарычныя вехі на гэтым шляху няспыннага абнаўлення.

**Георгій ШЫЛОВІЧ,
пісьменнік.**



Высокакваліфікаваных спецыялістаў па абслугоўванню і эксплуатацыі аўтамабільнага транспарту рыхтуе індустрыяльны тэхнікум у Лідзе. Моладзі тут створаны ўсе ўмовы для вучобы і адпачынку. Ёсць добра абсталяваныя кабінеты і лабараторыі, а заняткі праводзяць вопытныя педагогі і майстры вытворчага навучання.

НА ЗДЫМКУ: заняткі ў кабінете замежнай мовы праводзіць педагог В. КІШКЕЛЬ.

Фота А. ПЕРАХОДА.

«НАВУКУ ЗЯМЛІ» ВІВУЧАЮЦЬ З ПЕРШАГА КЛАСА

ЯК РАСТУЦЬ ЗЕМЛЯРОБЫ

Размова пойдзе аб сельскай школе з паглыбленым выкладаннем прадметаў, звязаных з прафарыентацыяй, такіх, як механізацыя ферм, канструкцыя трактара, бухгалтарскі ўлік і г. д. Знаходзіцца яна ў вёсцы Перадзелка Лоеўскага раёна. Разам з іншымі дысцыплінамі «навуку зямлі» тут пачынаюць вучыцца з першых класаў.

Летам школьнікі раз'язджаюцца на вытворчую практыку па навакольных калгасах і саўгасах, працуюць побач з вопытнымі механізатарамі, аператарамі машынага даення, пазнаюць азы сельскай эканомікі. Можна сказаць, што вучэбны працэс не спыняецца круглы год, таму што летам вучэбнымі класамі становяцца палі і фермы, лясніцтвы і садаводчыя гаспадаркі.

— Але гэта не значыць, — гаворыць дырэктар школы заслужаная настаўніца Беларускай ССР Марыя Сурта, — што перавага аддаецца прафесійным ведам. Агульнаадукацыйная навука для нас — галоўнае. Толькі расклад урокаў у перыяд навучальнага года выглядае крыху незвычайным. Пасля гісторыі, напрыклад, заняткі ў школьнай цяплицы, за рашэннем матэматычных ураўненняў ідуць заняткі па лясной справе.

Школа ў Перадзелцы — гэта цэлы вучэбна-вытворчы комплекс. Зашклёныя галерэі злучаюць класы з пакоямі для заняткаў па электратэхнічнаму абсталяванню сельскагаспадарчых машын, з цяпличнай гаспадаркай... У распараджэнні вучняў некалькі грузавых машын, трактароў, камбайнаў.

Пасля заканчэння школы адначасова з агульнаадукацыйным атэстам выпускнікі атрымліваюць кваліфікацыю трактарыстаў, аператараў машынага даення, слесароў па рамонт сельскагаспадарчай тэхнікі. Бо іменна работнікі гэтых прафесій неабходны сельскагаспадарчай вытворчасці рэспублікі, што так інтэнсіўна развіваецца.

У саўгасе «Лоеўскі», на тэрыторыі якога размешчана гэта школа, мне расказалі, што такі падыход да агульнаадукацыйнага працэсу ў значнай ступені дапамагае вырашэнню кадравай праблемы. Цяпер на тысячу працуючых у саўгасе 139 чалавек — людзі з сярэдняй спецыяльнай і вышэйшай адукацыяй. Усе яны выпускнікі сельскай школы, якія закончылі затым вышэйшыя навучальныя ўстановы і тэхнікумы ў розных гарадах нашай краіны і вярнуліся ў родную вёску. Толькі ў мінулым годзе з 37 выпускнікоў 18 паступілі ў вышэйшыя навучальныя ўстановы Мінска, Масквы, Ленінграда. А для тых, хто застаўся дома, знайшлася работа па прафесіі.

Саўгас з кожным годам расшырае свае ўладанні. Тут ствараюцца новыя механізаваныя жывёлагадоўчыя гаспадаркі, і моладзь ахвотна застаецца жыць на вёсцы.

Сямікласнік Алёша Сялюцін расказвае:

— У мяне тры браты. Адзін — аграном, другі — будаўнік, а мы з Пецем яшчэ вучымся. Старэйшыя скончылі гэтую ж школу. Адзін атрымаў вышэйшую адукацыю ў Мінску, другі — сярэдня-тэхнічную ў Гомелі. Абодва вярнуліся ў саўгас. Я таксама хачу працаваць тут.

Цікаўлюся ў дырэктара школы, ці замсучае выкладчыкаў, калі іх вучні, скончышы школу, «здраджваюць зямлі», набываюць гарадскія прафесіі.

— Мы не імкнемся, — гаворыць Марыя Сурта, — выхаваць з дзяцей толькі земляробаў, а дапамагаем ім далучыцца да зямлі, стараемся расшырыць пазнанні дзяцей аб прыродзе, выхаваць у іх любоў да яе. У тым што многія выпускнікі школы аддаюць перавагу сельскагаспадарчым вышэйшым навучальным установам і тэхнікумам, несумненна, уплыў гэтай важнай работы. Ну, а калі хлопец з Беларускай вёскі стаў, скажам, як, напрыклад, Пётр Клімук, касманаўтам або, як цяперашні прэзідэнт Акадэміі навук Беларускай ССР Мікалай Барысевіч, вядомым фізікам, то і яму веданне сельскай працы не пашкодзіць.

Марыя Сурта паказвае школьныя ўладанні — парк і прысядзібны ўчастак, які яна называе «зялёнай лабараторыяй». Кожны кавалачак зямлі тут дагледжаны, апрацаваны школьнікамі. Сад, ягаднік, палявы і агароднінны севазароты калекцыйна дзялянка, кветнік, доследнае поле — вось як многа размясцілася на школьных гектарах. І працуюць на іх школьнікі з захапленнем. Яны праводзяць сортавыпрабаванні азімых пшаніц, вучаюць гібрыды кукурузы, ставяць цікавыя доследы, высвятляючы уплыў дадатковага апылення на ўраджайнасць бабовых культур. Пакуль рана гаварыць аб выніках, аднак настойліва сць і працавітасць у наяўнасці.

Самы прыгожы куток на школьным участку — кветнік. З ранняй вясны да позняй восені ззяе тут высёлка колераў. Стракатая кветкавая ручка расцякаецца адсюль па ўсяму пасёлку. Сёння ў многіх палісадніках, на вуліцах і скверах саўгаса растуць цюльпаны і флоксы, насенне якіх далі аднавяскоўцам юныя кветаводы.

Ёсць у школьнікаў і свой лесагадавальнік. Аб ім расказвае ляснічы Таісія Базарава.

— Раней тут было месца няроўнае, забалочанае. Лес высеклі, участак раскарчавалі, выраўнялі. Верхні ўраджайны слой давялося ствараць занова. Колькі мы з вучнямі прывезлі сюды ўраджайнай зямлі, правапанаванага торфу, угнаенняў! Цяпер сотні саджанцаў пераносацца адсюль на высечкі, пусташы замест малапрадукцыйных парод — вольхі, вярбы, асіны.

Кожнае лета школьнікі дапамагаюць выкопваць саджанцы, ачышчаць лес ад хмызу. У мінулае лета, напрыклад, больш ста вучняў працавала ў лесагадавальніку. Грошы за выкананыя работы паступаюць на кошт школы. Потым на гэтыя сродкі дзеці вяздзяюць на розныя экскурсіі.

У народзе дарэмна: хто пасадзіў дрэва, той не дарэмна пражыў жыццё. Колькі ж добра сеюць школьнікі, прысвяцішы свае юныя гады зберажэнню роднай прыроды! Такое пацуддэ адказнасці за навакольнае асяроддзе адной толькі школьнай праграмай не выхаваеш. Патрэбна вялікая пазакласная работа, якая і праводзіцца ў поўнай меры ў вёсцы Перадзелка.

Рыгор КОЛАБАУ.



Капрызная зіма ў Беларусі. То мароз ударыць, то дождж пойдзе, а то вась такім снегам занясе. На двор з хаты не выйдзеш...
Фота М. ЖЫЛІНСКАГА.

пішучо землякі

УСЁ ДЛЯ ЛЮДЗЕЙ

Так ужо здарылася, што я жыўу далёка ад Радзімы. Але пры першай магчымасці стараюся прыехаць у Беларусь, наведаць сваіх родных. І мне пры кожным спатканні з роднай краінай пасля некалькіх гадоў разлукі асабліва кідаюцца ў вочы тыя вялікія перамены, якія адбываюцца на Радзіме. Не магу не адзначыць, што шмат чаго змянілася за гады апошняй, дзесятай пяцігодкі. Не трэба далёка хадзіць за прыкладамі. Возьмем гарады, якія я заўсёды наведаю — Мінск, Магілёў, Барысаў. Яны сталі непазнавальнымі. З'явілася шмат новых дамоў, вуліц, мікрараёнаў, заводаў і фабрык. Усё гэта робіцца для дабрабыту людзей. Хто ж праяўляе такі клопат і ўвагу да патрэб чалавека, клопоціцца аб ім? Для мяне адказ на гэты пытанне ясны. Вядома ж, Камуністычная партыя і Савецкі ўрад.

Асабліва добра бачыш, як мяняецца да лепшага жыццё людзей у краіне на прыкладзе сваіх родных. У мяне шмат сваякоў у Барысаве і Магілёве. Многія чакалі новых кватэр. І ўсе атрымалі, ды яшчэ якія добрыя кватэры! Для мяне гэта асабліва паказальна, бо я помню, што не так даўно ў нашай рэспубліцы былі толькі руіны і попель. А цяпер такія прыгожыя гарады! Падобнае немагчыма ў капіталістычным свеце. У нас тут у Венецыі праз пяць гадоў пасля землятрасення зроблена вельмі мала, каб ліквідаваць вынікі разбурэнняў. Цяпер падобнае ж няшчасце спасцігла Неапаль, Салерна і шмат дробных гарадоў і вёсак. Многім людзям літаральна няма дзе жыць, спяць у вагонах і наогул, дзе давадзецца. Затое ў іншых па некалькі кватэр і нават дамоў, з якімі гаспадары не ведаюць, што рабіць, таму што знайсці жылля роў за такую высокую плату вельмі цяжка. Я рада, што на нашай Радзіме падобнага быць не можа.

Тут, у Італіі, пастаянна растуць цэны на прадукты харчавання і на адзенне. Расце плата і за медыцынскае абслугоўванне. Бандыты і наркаманы грабяць людзей на вуліцы, ім нічога не значыць і забіць чалавека. Так вась і жывём. Радавацца няма чаму.

Толькі калі прыязджаю на Радзіму, адпачываю душой: тут зусім іншы свет. Шмат робіцца для дабрабыту людзей. Есць усё, каб жыць добра, не трываючыцца.

Я ведаю, што на XXVI з'ездзе партыі будуць прымацца планы на новую пяцігодку, і ўпэўнена, што іх выкананне зробіць жыццё савецкіх людзей яшчэ лепшым. Бо асноўны клопат партыі — дабрабыт народа.

Л. МАЛЕЕВА.

Італія.

МАГЧЫМАСЦІ САЦЫЯЛІЗМУ БЯЗМЕЖНЫЯ

Дзякуючы газетам, што атрымліваю з Савецкага Саюза, я ў курсе жыцця вашай краіны. Да ўсяго, што адбываецца цяпер у СССР, людзі, якія жывуць тут, у «вольным свеце», праяўляюць вялікую цікавасць. І не толькі нашы суайчыннікі, але і аўстралійцы. Савецкі Саюз прыцягвае многім — сваёй багатай і прыгожай прыродай, унікальнымі гістарычнымі помнікамі, шэдэўрамі архітэктуры, мастацтва і іншымі тварэннямі чалавечага гена. Аднак большасць людзей перш за ўсё цікавіцца сацыяльным абліччам Краіны Саветаў, вялікімі гістарычнымі заваёвамі нашага народа. Сёння Савецкі Саюз стаў для многіх краін прыкладам арганізацыі грамадства, дзе няма крызісаў, пастаянна і планамерна развіваецца эканоміка, на справе ажыццяўляюцца сапраўдныя, а не ўяўныя свабоды чалавека.

Неўзабаве абудзецца чарговы XXVI з'езд Камуністычнай партыі Савецкага Саю-

за, кіруючай і накіроўваючай сілы савецкага народа, якая аб'яднала ў сваіх радах перадавую, самую свядомую частку рабочага класа, калгаснага сялянства і працоўнай інтэлігенцыі. Значэнне гэтай падзеі для нашай Радзімы цяжка пераацаніць. На з'ездзе будуць зацверджаны планы далейшага развіцця краіны, павышэння дабрабыту народа. Я з вялікай цікавасцю азнаёміўся з праектам ЦК КПСС да XXVI з'езда партыі. Грандыёзнае намятаемае планаў уражае. Прыгадаліся словы Леаніда Ільіча Брэжнева, сказаныя на XXV з'ездзе КПСС пра тое, што Савецкая краіна ні дня не стаіць на месцы і няспынна ідзе наперад. Гэта сапраўды так. Дастаткова ўспомніць толькі апошнюю, дзесятую пяцігодку, планы якой былі зацверджаны ў 1976 годзе. Кожны савецкі чалавек на сабе адчуў дабрабытны ўплыў рэалізацыі гэтай вялікай праграмы. Значна павялічылася заробная плата працоўных, мільёны людзей справілі наваселлі. Усяго таго, што дала пяцігодка народу, проста немагчыма пералічыць. А планы на будучае яшчэ больш маштабныя.

Мяне асабліва вельмі ўражвае вялікая ўвага, якая ўдзяляецца развіццю атамнай энергетыкі. Вядома, што ў свеце запасы энергетычных рэсурсаў ужо не бязмежныя. Таму пытанне пошукаў новых відаў энергіі асабліва актуальнае. За дзесятую пяцігодку ў Савецкім Саюзе было пабудавана некалькі новых атамных электрастанцый. Атамная тэхніка — тэхніка будучага. Паказальна, што іменна наша Радзіма падае прыклад выкарыстання гэтай магутнай энергіі ў мірных мэтах.

Упершыню я прачытаў аб тым, што краіна ўзвая ахову прыроды ў ранг дзяржаўнай палітыкі. Значэнне гэтага кроку вялікае. Ён паказвае, што ўрад клопоціцца не толькі аб надзеяных патрэбах людзей, але і аб інтарэсах будучых пакаленняў.

Галоўная задача дзесятай пяцігодкі заключалася ў паслядоўным ажыццяўленні курсу партыі і ўрада на пад'ём матэрыяльнага і культурнага ўзроўню жыцця народа на аснове дынамічнага і прапарцыянальнага развіцця грамадскай вытворчасці, павышэння яе эфектыўнасці, паскарэння навукова-тэхнічнага прагрэсу, росту прадукцыйнасці працы, паліпашэння якасці работы ва ўсіх звянях народнай гаспадаркі. Ясна, што і на XXVI з'ездзе КПСС усе гэтыя пытанні не застаюцца без увагі.

Сёння, калі большасць капіталістычных краін ахоплена эканамічным крызісам, Краіна Саветаў цвёрда і нястомна развівае сваю эканоміку, робіць усё, каб жыццё людзей стала яшчэ лепшым. Заўтрашні дзень, несумненна, дасць новыя сведчанні бязмежных магчымасцей сацыялізму, яго перавагі над капіталізмам.

Мне хацелася б пажадаць Радзіме новых перамог, поспехаў у рэалізацыі планаў, якія будуць прыняты на XXVI з'ездзе Камуністычнай партыі Савецкага Саюза.

Ю. РАСАДЗІНСКІ.

Аўстралія.

ВЕЛІЧ І ГЕРАІЗМ

Хацелася б падзяліцца сваімі ўражанымі аб тых зменах, якія адбыліся на нашай Радзіме за апошнія пяць гадоў. Яны вялікія. І мне хочацца павіншаваць увесь савецкі народ з гіганцкімі поспехамі ў галіне навукі, культуры, сельскай гаспадаркі, прамысловасці, якіх ён дасягнуў за гады дзесятай пяцігодкі. Вы ўсе маеце права імі ганарыцца. Я цвёрда перакананы, што і ў наступнай, адзінацатай пяцігодцы наш народ дасягне яшчэ большых поспехаў.

Я ведаю, што для таго, каб паспяхова выконваць намечаныя планы, савецкім людзям даводзіцца пераадоўваць значныя цяжкасці. Але я таксама цвёрда ведаю, што любыя цяжкасці нашаму народу па сіле. Ён ужо не раз даказаў гэта, прадэманстраваўшы ўсю сваю веліч і гераізм не толькі ў мірнай працы, але і ў час цяжкіх вайсковых выправаў. Вось чаму я ўпэўнены, што і ў будучым усё намечаныя планы будуць паспяхова выкананы.

А. КРАШАНІНКАЎ.

ЗША.

НАШ КУРС — СОКРАЩЕНИЕ ВООРУЖЕНИЙ

ОБОРОНИТЕЛЬНЫЙ ЩИТ СОВЕТСКОГО ГОСУДАРСТВА

Исторически сложилось так, что после победы Великой Октябрьской социалистической революции 1917 года советскому народу неоднократно приходилось с оружием в руках отстаивать свою свободу и независимость. Первым тяжёлым испытанием явилась гражданская война и иностранная военная интервенция 1918—1920 годов, навязанная Стране Советов международным империализмом. В межвоенные годы СССР также неоднократно был вынужден отражать различного рода военные провокации (например, китайских авантюристов в 1929 году, японских милитаристов в 1938 и в 1939 годах). Самым же суровым испытанием для социалистического государства, его Вооружённых Сил явилось нападение фашистской Германии — ударного отряда империалистической реакции. История подтвердила истинность марксистского положения, сформулированного В. И. Лениным в 1918 году: «Всякая революция лишь тогда чего-нибудь стоит, если она умеет защищаться».

Эта историческая необходимость проявляет себя как объективная закономерность социалистической революции, как её важнейший элемент. Ибо ещё не было случая в мировой истории, когда бы утратившие власть эксплуататорские классы не пытались вернуть её силой. Так было в прошлом, так обстоит дело и сейчас. Пример Чили — ещё одно убедительное тому свидетельство. Опыт революционных движений последних лет, отмечалось на XXV съезде КПСС, наглядно показал, что, если возникает реальная угроза господству монополистического капитала и его ставленникам, империализм идет на все, отбрасывая всякую видимость какой бы то ни было демократии.

В противоположность империализму насилие никогда не было идеалом социализма. К нему трудящиеся массы прибегают лишь как к мере вынужденной, ответной, необходимой. В истории нет случая, когда бы социализм использовал военную силу вне рамок обороны, защиты независимости и свободы народа. Поэтому многочисленные домыслы об «агрессивности» социализма и якобы исходящей от него «красной опасности» играют лишь роль идеологического камуфляжа действительных военных приготовлений, гонки вооружений милитаристских кругов НАТО и Пекина.

Обладая необходимой оборонной мощью, Советский Союз никому не угрожает, у него нет соседей, к которым он предъявлял бы территориальные претензии, он не посягает ни на чьи бы то ни было источники нефти, ни на пути их перевозки. Его военная мощь служит лишь необходимой гарантией безопасности социализма и сохранения мира на земле.

Известно, что после второй мировой войны в мире неоднократно возникали очаги высокой напряженности, развязывались десятки конфликтов и локальных войн. Примером тому могут служить усилия США, а затем и маоистского Китая сломить волю к свободе у народа Вьетнама, авантюры империализма в Корее, на Ближнем Востоке, в отношении Кубы, Анголы, Эфиопии, Афганистана. Мир не раз оказывался у опасной черты крупного военного пожара. Однако создавшая эти крайне опасные ситуации империалистическая реакция всегда наталкивалась на мощь и решимость социа-

листического содружества защитить мир.

Ныне империализму все труднее, действуя с позиции силы, навязывать свою волю народом, безнаказанно развязывать войны. Все более рельефным предстает социальный парадокс: военные возможности агрессивных блоков империализма растут, а их способность достичь своих политических целей с помощью военного насилия уменьшается. Все это является прямым следствием роста возможностей и способности социализма защитить свои социальные достижения и идеалы, упрочить мир и безопасность народов.

Защита социализма носит интернациональный характер. В войне с фашистской Германией советские люди, защищая свое Отечество, выполняли и освободительную миссию. Советский Союз оказывал помощь силам Сопротивления, антифашистским патристическим отрядам и вооруженным формированиям, борющимся против нацистских оккупантов. Советский солдат пришел в Варшаву и Белград, Прагу и Бухарест, другие столицы и города Восточной Европы, а затем и на равнины Северного Китая как освободитель и интернационалист. В свою очередь советские люди никогда не забывают о том вкладе, который внесли в общее дело освобождения от фашистской тирании другие народы.

Интернациональный характер защиты социализма находит сегодня яркое выражение в деятельности Организации Варшавского Договора, в совместных усилиях братских стран по упрочению мира и безопасности. Конструктивные предложения оборонительного социалистического союза в области военной разрядки широко известны мировой общественности. Но, к сожалению, НАТО остается глухим к этим проявлениям доброй воли.

Напротив, как подчеркнул июньский Пленум ЦК КПСС (1980 г.), империализм продолжает курс на усиление гонки вооружений, развязывание провокаций против социалистических и других независимых государств, милитаристскую активность НАТО и расширение его функций в качестве орудия империалистического диктата. Опасность миру со стороны империализма усиливается в результате его блокирования с китайским руководством, не прекращающим своих военных приготовлений.

Военный потенциал СССР рассчитан на оборону и ни на что иное. Советская военнo-стратегическая доктрина предусматривает исключительную защиту СССР, его союзников и выполнение обязательств по двусторонним договорам и соглашениям с другими странами. Эта доктрина не содержит концепций «первого удара», «превентивного удара», использования первыми ядерного и нейтронного оружия и т. п. — всего того, что проповедуют натовские стратеги.

Укрепляя обороноспособность, Советский Союз не стремится к военному превосходству. Он тратит на военные расходы ровно столько, сколько нужно для обороны. Л. Брежнев четко выразил эту концепцию: «... оборонный потенциал Советского Союза должен быть достаточным для того, чтобы никто не рискнул нарушить нашу мирную жизнь». Не курс на превосходство в вооружениях, а курс на их сокращение, на ослабление военной конфронтации — вот наша политика».

Дмитрий ВОЛКОГОНОВ.

СРЕДИ множества грехов, которые приписываются Советскому Союзу — буржуазными идеологами, пожалуй, самый расхожий — отсутствие якобы демократии в СССР. «Подкрепляется» это обвинение тем, что в Советской стране существует однопартийная система. Разве может быть свободным общество, восклицают они, где у правящей партии нет оппозиции, легального противовеса! И категорически заключают: ни в коем случае, ибо однопартийность и демократия несовместимы.

Для начала посмотрим на этот вопрос с другой стороны: является ли многопартийность непременным свидетельством демократии?

В мире сейчас есть немало стран, где существуют не одна, а несколько политических партий. Сами себя они, не боясь упрека в нескромности, так и называют: «западные демократии». Но разве в этих государствах действительно у власти находятся народные массы? Даже при очень сниженном отношении к тамашним порядкам сказать этого никак нельзя. При разном уровне политический партий власти там находится в руках лишь одного класса — буржуазии, причем класса самого малочисленного. Здесь как раз тот случай, когда у одного социального класса есть несколько политических партий.

Могут возразить, что при всем до «западные демократии» допускают открытую деятельность левых и даже коммунистических партий. Разуме, спростят, это плохо или антидемократично? Забывается здесь, однако, то, что существование в капиталистических государствах легальных марксистских партий вовсе не заслуга буржуазной демократии. Это результат самоотверженной борьбы трудящихся, добившихся от правящих кругов своих стран признания своего права на организацию по-

литической партии. И хотя организации трудящихся существуют легально и пользуются всевозрастающей поддержкой в массах, к власти монополии все-таки ни за что по своей воле их не допустят.

«Западные демократии», допуская (повторяем: вынужденно!) легальную деятельность коммунистических партий, одновременно делают все, чтобы подорвать, подорвать ее.

ском государстве может идти речь?

И дело здесь вовсе не в однопартийной системе, которая, кстати, существует не только в Советском Союзе, но и в Венгрии, Югославии. Есть и другие политические модели социалистических государств, как, например, ГДР, где пять партий, или Польша, где три партии. По несколько политических партий в Чехословакии, Болгарии, КНДР. Партии в этих

звать снова к сотрудничеству прежних «союзников», по своей воле оказавшихся по другую сторону баррикады? Ни один разумный человек не скажет, что должны! Ведь это означало бы поделить власть с предателем и врагом. Да и от какой социальной группы могли бы выступать партии, лишившиеся поддержки народных масс?

Советские люди, дав мандат Коммунистической партии на руководство, потом не

нению принятых решений — вот сущность этого принципа.

Созданная как партия рабочего класса, в настоящее время КПСС стала партией всего советского народа. КПСС сегодня — это свыше 17 миллионов коммунистов (примерно 9 процентов взрослого населения страны). В ее рядах — представители более 100 национальностей. Почти три четверти коммунистов трудятся на решающих участках материального производства, в том числе: в промышленности и на транспорте — более 48 процентов, в сельском хозяйстве — более 20. Свыше 16 процентов коммунистов заняты в науке, здравоохранении, просвещении, культуре.

Уставом КПСС предусмотрена выборность всех руководящих партийных органов снизу доверху и их обязательная отчетность перед своими организациями. Непременным условием является коллективность руководства, а также право членов партии критиковать любого коммуниста независимо от занимаемой должности.

Может ли хоть одна «западная демократия» сказать, что в ее распоряжении есть партия столь же массовая, народная, как КПСС, организованная на таких же демократических началах, а главное — партия, которая на деле следует лозунгу — все во имя человека, все для блага человека?

Не удивительно, что КПСС пользуется полной поддержкой советского народа. Советские люди видят в руководстве Коммунистической партии источник своих успехов, в том числе и в развитии и совершенствовании социалистической демократии. В свою очередь тесная, неразрывная связь с народом, вовлечение широких масс трудящихся в управление государственным и общественными делами умножает силы партии.

Борис КРОТКОВ.
(АПН).

«ОППОЗИЦИОННАЯ» БОРЬБА — ИГРА БУРЖУАЗНЫХ ПАРТИЙ

ГДЕ ЖЕ НАСТОЯЩАЯ ДЕМОКРАТИЯ

Итак, действительно, в капиталистических странах существует оппозиция у правящих буржуазных партий. Но кто же находится в оппозиции? Рабочие и коммунистические партии, то есть те партии, которые выражают интересы трудящихся, интересы классов, находящихся в непримиримом антагонизме к буржуазному обществу. «Оппозиция» же буржуазных партий по отношению друг к другу — это не что иное, как игра, рассчитанная на то, чтобы ввести в заблуждение простых избирателей. За многообразием лозунгов скрывается одна цель — увековечивание капиталистической системы. Однако преподносится это в благопристойной демократической упаковке.

В социалистическом обществе нет ни угнетателей, ни угнетенных. Следовательно, нет и классового антагонизма. Рабочие и крестьяне — это два дружественных класса, у которых одна цель — построение коммунизма — общества всеобщего равенства и справедливости. Так о какой же оппозиции правящей партии в социалистиче-

странах представляют различные слои населения, но цель у них единая — построение социалистического общества. Поэтому они являются партиями союзников, а не противников. Естественно, что у них есть лидер. И таким лидером являются партии рабочего класса, самого революционного класса, на долю которого выпала историческая миссия освобождения всех людей труда от эксплуатации.

Но вернемся к нашей стране. Исторически сложилось так, что у нас осталась одна партия. Вначале, после Октябрьской социалистической революции, в состав Советского правительства и высшего законодательного органа страны входило несколько политических партий. Но потом, в ходе острейшей классовой борьбы, вылившейся в гражданскую войну, эти партии перешли на сторону врагов революции. И народ отвернулся от них.

Спрашивается: когда коммунисты победили в труднейшей, кровопролитнейшей борьбе, должны ли они были

раз подтверждали его: в годы Великой Отечественной войны, восстановления разрушенного войной хозяйства страны, мирного строительства.

Если же говорить о положении у нас с демократией, то как раз благодаря КПСС достижения советского народа достигли неизмеримо превосходства «высоты», до которых смогла «подняться» демократия буржуазная. Именно КПСС — направляющая, организующая и мобилизующая сила советского общества — обеспечивает своей деятельностью полноценное функционирование всех звеньев советской политической системы: Советов народных депутатов, профессиональных союзов, комсомола, кооперативных и других общественных организаций. Вся их работа строится в строгом соответствии с принципом демократического централизма, основополагающего принципа и для самой партии. Самое широкое товарищеское обсуждение всех вопросов, подчинение меньшинства большинству, строгая дисциплина при выпол-

Есць на Навагрудчыне вёска Кашалёва. Такая ж, як і дзесяткі іншых у раёне. Размясціліся тут і сярэдняя школа, і клуб, і аддзяленне сувязі, і два магазыны, і фельчарска-акушэрскі пункт. Але ці ж гэты гэта гэта вёска? Вядома, не. Слаўныя людзі жывуць у Кашалёве, цэнтры калгаса імя Кутузава, дбайныя, працавітыя, гатовыя прыйсці на дапамогу адзін аднаму. Возьмем для прыкладу леташня год. Цяжкім выдаўся ён для калгаснікаў. Стаяла непагадзь. Ужо не дні, а гадзіны, нават мінулы вырашалі лёс ураджая. На ўборку яго выйшлі ўсе і выйгралі нялёгкую бітву за хлеб. Своечасова быў выкананы план продажу збожжа дзяржаве.

Кіруе ўсімі гэтымі добрымі справамі праўленне калгаса, якое ўзначальвае старшыня Іван Урбановіч. Вырашае яно многія пытанні: як падрыхтавацца да веснавой службы, якія матэрыялы патрэбны набыць для завяршэння будаўніцтва Палаца культуры, каму з калгаснікаў выдзеліць пуцёўку ў дом адпачынку ці санаторый і інш. Уваходзяць у склад праўлення паважаныя, заслужаныя людзі, гатовыя ўнесці слушную параду, падаць прыклад у выкананні прынятага рашэння. **НА ЗДЫМКАХ:** пасяджэнне праўлення. Іван Урбановіч (злева); дыспетчарскі пункт калгаса. Сюды сцякаецца ўся інфармацыя аб гаспадарчых справах. Дыспетчар пункта Тацяна ДУБРОВІНА.

Фота В. ДУБІНКІ.



ЦЯПЛІЦА ДЛЯ РЫБ

Больш чым 120 сутак працягвалася экспедыцыя «Камчатка», якую праводзіў Інстытут заалогіі АН БССР. Цяпер яна супрацоўнікі вядуць распрацоўку «здабычы», атрыманай з тэрмаль-ных крыніц паўвострава.

У неабжытых месцах на беразе Ціхага акіяна даследчыкі вывучалі жывёлы свет, галоўным чынам водныя арганізмы. У ручай зьявіліся і сьветраў іх прывьяла канкрэтная задача — паставіць на службу народнай гаспадарцы гарачыя воды цэлавых і атамных электрастанцый, што паступаюць у басейны-ахаладжальнікі.

Адзін са спосабаў больш рацыянальнага выкарыстання вод і цяпла вучоныя бачаць у прамысловым развядзенні ў гэтых басейнах рыбы. Але прырода паставіла перад спецыялістамі сур'ёзную перашкоду. Для падкормкі рыбы патрэбен спецыяльны бен-тас — спажывуная фауна, якая, на жаль, у гарачым асяроддзі вадаёмаў-ахаладжальнікаў не выжывае. Усе віды патрэбнага для гэтых мэт жывёльнага корму не пераносіць пастаяннай тэм-пературы вышэй 25—30 градусаў цяпла, а адпрацаваныя воды, як правіла, бываюць значна гарачэйшымі.

Беларускія вучоныя першымі ў краіне ўзялі пытанне аб рэ-канструкцыі кармавой базы для рыб у вадаёмах-ахаладжальні-ках шляхам усялення ў іх водных беспазваночных жывёл з гарачых тэрмальных крыніц, а таксама субтрапічных відаў рака-падобных.

Навуковая экспедыцыя, разбітая на два самастойныя атрады, доўга даследавала многія няспынна дзеючыя крыніцы Камчаткі з вельмі высокімі тэмпературамі.

На падставе дастаўленага з Камчаткі каштоўнага матэрыялу цяпер ідзе серыя эксперыментаў. У час знаходжання ў розных раёнах краю была выканана вялікая праграма даследаванняў, якая ўключае ў сябе экалагічныя, біялагічныя, заалагічныя, фі-зіялагічныя і біяхімічныя раздзелы.

Кіраўнік работ — кандыдат біялагічных навук Н. Хмялёва паведаміла, што ў сучасны момант у лабараторыі інстытута куль-тивуецца водарасці пры тэмпературы 50—60 градусаў Цэльсія, якія аказаліся нядрэнным кормам для шэрагу водных жывёлін. У паўвытворчых умовах на вадаёме-ахаладжальніку Бярозаў-скай ДРЭС (Брэсцкая вобласць) ідуць доследы з некаторымі ві-дамі беспазванкавых, а таксама з двума відамі харчаваных крэ-ветак. Упершыню на адным відзе крэветак у мясцовых умовах прасочан поўны жыццёвы цыкл. Гэта важны этап работы, і пасля праверкі шэрагу іншых біялагічных паказчыкаў можна будзе разглядаць гэтых крэветак як новы від фауны ў вадаёмах-аха-ладжальніках.

С. РАТГАУЗ.

«ГЭТА БЫЛО ЖЫЦЦЁ БЛІЗКІХ МНЕ ЛЮДЗЕЙ І МАЁ ЖЫЦЦЁ. Я ПІСАЎ

ЭПОХА Ў ЛЮСТРЫ ДУШЫ

ДА 60-ГОДДЗЯ З ДНЯ НАРАДЖЭННЯ ІВАНА МЕЛЕЖА

Іван Мележ, адзін з самых выдатных у савецкай краіне мастакоў слова, меў афіцыйнае званне народнага пісьменніка. Гэтае званне адлюстроўвае глыбінную і вельмі арганічную народнасць яго творчасці. Дзесяць гадоў таму назад, у дзень свайго пяцідзясяцігадовага юбілею, Мележ гаварыў: «Любоўю да роднай зямлі і да роднага народа народжаны мае кнігі. Гэтай любові я служыў і буду служыць да канца». Для пісьменніка гэта былі не проста прыгожыя, узвышаныя словы, а такое прызнанне, у якім выяўляўся галоўны сэнс яго мастакоўскай працы, яго грамадскай дзейнасці, усяго жыцця, цалкам аддадзенага беларускай літаратуры, свайму народу, клопатам пра развіццё і няспыннае ўзбагачэнне яго культуры, пра яго будучыню як сацыялістычнай нацыі.

Нарадзіўся Іван Паўлавіч 8 лютага 1921 года на Палесці, у добра вядомай цяпер на літаратурнай карце Беларусі вёсцы Глінішчы Хойніцкага раёна. Там, у авяным легендамі палескім краі з яго шматлікімі балотамі, у большасці ўжо даўно ператворанымі ва ўрадлівыя палі, з багатай, часта экзатычнай расліннасцю, цяпер іс-

тотна парадзелай, з упартымі ў дасягненні мэты, цягавітымі ў працы, шчодрымі душою людзьмі, прайшлі дзяцінства і юнацтва Мележа. Там (у Глінішчах, Алексічах і Хойніках) ён вучыўся, пачынаў у якасці камсамольскага работніка свой працоўны шлях, упершыню спрабаваў свае сілы ў літаратуры. У перадваенную пару Іван Мележ быў студэнтам Маскоўскага інстытута філасофіі, гісторыі і літаратуры, служыў у арміі ў Данбасе, а потым у Карпатах, дзе маладога намесніка палітрука ў артылерыйскім палку і застала вайна. У ёй Івану Мележу выпала вельмі нялёгкае доля: удзел у шматлікіх кровапралітных баях на Паўднёва-Заходнім і Паўднёвым франтах, а потым цяжкае раненне, вынікі якога пісьменнік адчуваў да апошніх дзён свайго жыцця. Пасля выпіскі са шпіталю «па прычыне нягоднасці для вайскавай службы» Іван Мележ трапіў «на папраўку» ў заволжскі гарадок Бугуруслан, дзе таксама спазнаў нямала цяжкасцей, а ў 1943 годзе пераехаў у падмаскоўны пасёлак Сходню, (куды быў эвакуіраваны Белдзяржуніверсітэт), каб прадоўжыць адукацыю. У БДУ, вядома, ужо ў Мінску, Іван

Паўлавіч скончыў і аспірантуру, чытаў тут лекцыі па роднай літаратуры. Потым — праца ў ЦК КПБ, у часопісе «Польмя», у Саюзе пісьменнікаў Беларусі, адным з кіраўнікоў якога Мележ, ужо славы майстар мастацкай прозы, быў амаль дзесяць гадоў.

Першыя апавяданні пісьменніка, у якіх паказваўся гераізм простых, звычайных людзей, паявіліся яшчэ ў час вайны. Яны склалі кнігу «У завіруху», выдадзеныя ў 1946 годзе. Услед за ёю выйшлі кнігі апавяданняў, мастацкіх нарысаў і апавесцей «Гарачы жнівень», «Блізкае і далёкае», «У гарах дажджы», «Што ён за чалавек». Тут аўтар пісаў пра аднаўленне сельскай гаспадаркі ў пасляваенны перыяд (апавяданні «Гарачы жнівень», апавяданні «Перад навальніцай», «Павел прыехаў»), пра жыццё і працу гарадскіх жыхароў (апавесці «Дом пад сонцам», «Блізкае і няблізкае», апавяданне «На скрыжаванні»), ставіў некаторыя маральна-этычныя праблемы, важныя для духоўнага жыцця асобы ў сацыялістычным грамадстве (выдатныя па сваёй мастацкай дасканаласці апавяданні «У гарах дажджы», «Спатканне за горадам» і інш.).

Маральна-этычная праблема прыцягвала мележаўскую ўвагу і ў творах драматургіі (п'есы «Пакуль маладыя», «У новым доме»). У гісторыка-рэвалюцыйнай драме «Дні нараджэння» мастак паказаў перамогу Кастрычніцкай рэвалюцыі ў Мінску, нараджэнне Савецкай улады на Беларусі.

Этапы ў пісьменніцкай біяграфіі Івана Мележа «Мінскі напрамак» — вялікі раман у трох кнігах, які належыць да самых значных твораў савецкай літаратуры першага пасляваеннага дзесяцігоддзя аб подзвігу наро-



да ў барацьбе з фашызмам. У гэтым творы з мастацкай пераканальнасцю паказана грандыёзная бітва за вызваленне Беларусі ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў летам 1944 года. Адна з галоўных удач пісьменніка ў «Мінскім напрамку» — гістарычна дакладны вобраз генерала арміі Чарняхоўскага, праслаўленага палкаводца Вялікай Айчыннай вайны, талент якога з асаблівай сілай разгарнуўся менавіта ў перыяд бітвы за Беларусь.

Над «Мінскім напрамкам» Іван Мележ працаваў з палішуканай упартасцю, некалькі разоў перапісваў яго ўжо тады, калі раман быў надрукаваны. Але спраўдны творчы подзвіг пісьменнік здзейсніў, ствараючы «Палескую хроніку», якая ўвабрала і жыццёвы, і літаратурны, эстэтычны вопыт аўтара. Яе з поўным правам можна назваць мастакоўскай вяршыняй Івана Мележа, яго галоўнай кнігай, якая становіцца паруч з выдатнымі дасягненнямі сусветнай літаратуры.

Ужо два першыя раманы «Палескай хронікі» («Людзі на балоце» і «Подых навальніцы») прынеслі Івану Мележу ўсеагульнае прызнанне. Яны адзначаны Ленінскай прэміяй — самай ганаровай

літаратурнай узнагародай у Савецкай краіне. Гэтыя раманы, арганічным працягам якіх з'яўляецца раман «Завей, снежань», а таксама часткова напісаныя раздзелы з наступных кніг палескага цыкла, складаюць эпапею класічнага талстоўска-шалахўскага тыпу.

Жыццё палескага краю, беларускага народа паказана ў ёй у пераломныя гістарычныя моманты — у першыя гады Савецкай улады і ў перыяд калектывізацыі сельскай гаспадаркі. Прычым паказана з такой глыбінёй, рознабаковасцю і псіхалагічнай дакладнасцю, якіх раней не ведала беларуская літаратура. Пісьменнік стварыў у «Палескай хроніцы» выключна яркія і шырока тыпізаваныя чалавечыя вобразы, якія ўспрымаюцца як жывыя людзі. «Створаныя маім вымыслам, яны нечакана сталі жыць сваім незалежным жыццём і для мяне зрабіліся жывымі, як і для найўзней чытачоў. Я думаю, што гэта здарылася таму, — разважаў пісьменнік, — што яны «выдуманы» з жывой жыццёвай таго жыцця, якое — я добра помню — было папраўдзе. Было такім, якім я хацеў зноў ажывіць яго ў маёй кнізе».



Створаны Іванам Мележам у «Палескай хроніцы» вобраз Ганны Чарнушкі становіцца ўпоравен з гераінямі сусветнай класікі. Самабытная натура гэтай вясковай жанчыны ўвабрала ў сябе абаяльнасць і годнасць, сціпласць і жыццёвую стойкасць. Старонкі з рамана «Людзі на балоце», якія мы сёння перадрукоўваем,

паказваюць нам Ганну ў той адказны момант, калі так проста і хутка зменіцца яе лёс: яна стане жонкай нялюблага, багацця Яўхіма, але не зможа забыць каханага Васіля і муж ёй не даруе гэтага... А сацыяльныя змены ў грамадстве, у вёсцы яшчэ больш паглыбляць канфлікт.

АГЛЕДЗІНЫ

УРЫВАК З РАМАНА «ЛЮДЗІ НА БАЛОЦЕ»

Яна потым багата разоў успамінала гэты момант, успамінала з болей і шчымлівым шкадаваннем. Думала, балела душой: як багата бяды выпадае чалавеку за іншы адзін крок. І як чалавек робіць гэты крок пакорліва, нібы сляпы — не бачачы ўсяго, што будзе яму з гэтым крокам. Ступае на купіну і не чакае — не гадае, што яна не ўтрымае, дрыгва разарвецца і чалавека праглыне багна...

Цвёрдасць — ці ж у Ганны звычайна не было яе? Але якая тут цвёрдасць магла быць, калі не ведаеш, нашто яна? Цвёрдасць тады гаворыць у чалавеку, калі ён ведае, што, хоць нягода прымушае, нечага не трэба рабіць. Тады цвёрдасць дужэ, ірва пугі нягоды. А якая цвёрдасць магла быць, калі здавалася, што хоць усё і нядобра, але — лепш не будзе —такое ўжо шчасце выпала!

Ці ж не так было ў яе, у Ганны, тады? Ці ж была ў яе пэўная надзея-спадзяванне, якую трэба было б глядзець, за якую трэба было б трымацца, да якой ісці трэба было б наперакор усяму? Васіль... Дык ці ж не бачылася тады ёй, што ўсё з ім — нямоцнае і не надзейнае не толькі таму, што адварнуўся, а і таму, што чула ж сама, сэрца само добра чула: не такую трэба яму, як яна, —са скрыняй, з набыткам трэба! І сам ён—хіба ж не ведала лепш за мачыху — іншую хацеў бы, не беспасажніцу! Праўда, мачыха чула — у самае важнае, самае трывожнае ўцэліла!..

А хіба ж усё іншае — не за тое было, што так і трэба, што лёсам, богам так, пэўна, прызначана? Хіба ж — праўда — не час было ад бацькавага хлеба адыходзіць, хіба ж — праўда — лішне было пра

бацьку падумаць? Мо ж — праўда — лягчэй будзе яму і Хведзьку, калі яна да багатых прайдзе?..

Не вельмі да душы ёй Яўхім, але хіба ж—праўда — не першы жанін на сяле? Хіба ж якая другая — праўда — адмовілася б? Чаму было не паверыць векавечнай мудрасці: сцерпіца — злюбіцца, мілым будзе? Усе ж — бачыла — не любоўю ў сем'і сходзяцца, любоў — то ўцеха не бядняцкая і не жаночая! Кветка дзявочая, пустая — любоў! Не да кветак, каму хлеба трэба!..

Смеласць, цвёрдасць свая, — якая могуць быць смеласць, цвёрдасць, калі свет звязаны, калі, хочаш не хочаш, мусіш ісці, куды лёс вядзе, калі не ведаеш, куды падацца? Тады смеласці, цвёрдасці хапіла, каб спыніць пустое думанне, жалкаванне, з годнасцю, нібы з ганарліваасцю заўсёднай, пайсці насустрач долі...

Можа багата што з гэтага думалася потым так для свайго сучасі, для таго, каб не так балела душа; але ва ўсіх гэтых думках было і багата праўды.

Можа нават усё тое было праўдай, горкай, супярэчлівай... Думання многа было потым. Тады ж, калі нападала мачыха, калі бацька прытоена спадзяваўся на яе ўдачу, думалася Ганне цяжка, цямяна. Больш за ўсё, вастраў, важчэй чулася непазбежнасць лёсу, няўхільнасць таго, што надыйшло. Век ведала, што краса дзявочая — не бровы, не вочы, а рукі, умелства ў працы, што не дзеўка чалавека сабе выбірае, а чалавек — яе, што доля дзеўкі — маўчаць, какаць, слухацца бацькоў. Як няўхільны закон жыцця, ведала — справядку так заведзена ў людзей: воля бацькоў для дзеўкі — божая воля. Так было са ўсімі, так будзе і з ёй. І няма чаго рвацца, трэба слухацца іх, бацькоў і бога...

І яна слухалася. Не бедавала, не прычыла, ішла побач іх паслухмяна. Так было заведзена, так рабілі ўсе. Была турбота пра тое, каб не спаткнуцца ў чым-небудзь на агледзінах, усё зрабіць так, як трэба, не паказаць сябе недарэкаю.

Праходзячы паўз хату к ганку, Ганна заўважыла, як за шыбаю мільганулі цікаўныя, вострыя вочкі Сарокі, і турбота гэта ўзяла яе мацней. Яна

ўзышла на ганак пругка, ганарліва трымаючы галаву, — так, як ішла заўсёды, калі ведала, што за ёй сочаць падсцярожлівыя вочы.

У сенцах мачыха заікнулася ёй, каб памыла рукі, прыбралася, але адрэзу ж змоўкла, сустрэўшы позірк, які нібы гаварыў: сама ведаю, што трэба.

— Прынясіце спадніцу, катора ў клетку, кохту хвабрычную, чаравікі і хвартух белы!

Ганна прамовіла гэта так стрымана і так строга, што мачыха пачула сябе быццам не мачыхаю, а малодшаю сястрой.

— Добра, добра. Зараз... А ты хіба — у каморку?

Ганна не сказала нічога — узяла конанку, лінула з яе на рукі, і мачыха заспяшалася ў хату.

Бацька стаяў увесь час моўчкі, назіраў за Ганнай так, як бы траціў яе назаўсёды. Глядзеў і не мог наглядзецца. Калі яна, пераадзеўшыся ў каморцы, выйшла ў чырвонай сацінавай кофце, што пералівалася агнём на яе плячах, на грудзях, у белых фартуху, у высока зашнураваных хромавых чаравіках, у якіх хадзіла нябожчыца-маці, —калі Чарнушка ўбачыў яе, прыбраную, стройную, дужую, чарнабровую красуню, сумны твар яго мімаволі асвятліўся захапленнем. Рыхтуючыся развітацца, страціць, ён нібы ўпершыню ўбачыў яе ва ўсім харакстве, і захапленне і гордасць за яе на момант запоў-

ПРА ІХ І АДНАЧАСОВА ПРА СЯБЕ»

Крытыка, і наша беларуская, і ўсесаюзная, разглядае вобразы галоўных герояў «Палескай хронікі» як вялікі мастацкі адкрыццё Івана Мележа, характары сапраўды эпічныя, з выразнай нацыянальнай свесасаблівасцю і значнай агульначалавечай глыбінёй. Першае месца сярод іх належыць камуністу ленинскага складу Івану Апейку, які ўзначальвае Савецкую ўладу ў палескім мястэчку Юравічы. Гэта чалавек вострай і дапытлівай, праніклівай — гуманістычнай думкі, мэтанакіраваны і паслядоўны ідэйны змагар, для якога народная праўда, праўда бальшавізму, Камуністычнай партыі стала і яго ўласнай выпактаванай праўдай, глыбокім асабістым перакананнем. «Я хачу думаць, хачу зразумець усё, адчуць, як сваю праўду! Я павінен быць перакананым у ва ўсім, а для гэтага я павінен зразумець усё, адчуць! Розумам і сэрцам! Сапраўдны бальшавізм і ёсць перакананне! Мы бальшавікі — ад перакананняў. У гэтым наша асаблівасць і наша сіла! Сіла! Бо няма нічога мацней за цвёрды перакананні», — усхвалявана сцвярджае Апейка. Уся яго практычная дзейнасць па будаўніцтву новага грамадскага ладу, усталяванню новых уземаадносін паміж людзьмі вызначана партыйнай прычыповасцю, клопатамі пра чалавека працы, пра лёс народны, бо Апейка і сам — часцінка народа, яго паўнамощны прадстаўнік і абаронца.

Вялікай мастацкай сілай, сцягальна-гістарычнай зацверджанасцю характараў, іх выключна дакладнай псіхалагічнай выверанасцю надзелены вобразы палескіх сялян Васіля Дзятла і Ганны Чарнушкі, у якіх пісьменнік адкрыў надзвычай багаты духоўны свет, гарачага і нецярплівага, схільнага да знарочыстага прыспешвання падзей вясковага актыўнага сумленнага, напорыстага ў рабоце сакратара райкома Башлыкова, якога губіць у канчатковым выніку павярхоўна-чыноўніцкае стаўленне

да справы, няўменне думаць самастойна, разбірацца ў складаных пытаннях вясковага жыцця глыбока і зацікаўлена, з любоўю і чалавечнасцю, уласцівымі сапраўдным камуністам. Рэалістычна намалюваны ў «Палескай хроніцы» і пераканальныя вобразы кулакоў — старога Глушака і яго сына Яўхіма.

«Ад таго, што я пісаў пра родныя, любімыя мясціны, пра час, які для мяне быў звязаны з успамінамі маленства, працаваў я з нейкім асабістым юначым захапленнем, з чыстай, надзвычайнай

ніку, бо, акрамя ўсяго іншага, дапамагала яму «ведаць, чым жыве народ, што яго радуе, што трывожыць». Яна давала адчуванне сумленна выкананага «абавязку перад людзьмі», умацоўвала кантакты з шырокімі масамі чытачоў, прызнанне, любоў якіх Іван Мележ лічыў галоўнай пісьменніцкай узнагародай. Пасля выхаду ў свет «Мінскага напрамку» гэтак прызнанне выявілася вельмі прыкметна, а «Палеская хроніка» зрабіла яго ўсенародным. Пра гэта сведчаць і шматлікія пісьмы чытачоў,



радасцю. Год за годам, не згадуючы, не слабеючы, жыло ўва мне гэта добрае, моцнае захапленне, якое клікала да стала, давала адчувальныя сілы ў рабоце, рабіла працу светлай, святочнай. Гэта была кніга, якую я не мог не напісаць», — прызнаваўся мастак.

Іван Мележ выступаў таксама як тэарэтык, прынцыповы ў сваёй партыйнай перакананасці літаратурны крытык (кніга «Жыццёвыя клопаты»). Шмат сіл аддаваў ён грамадскай дзейнасці як дэпутат Вярхоўнага Савета БССР, член Сусветнага Савета Міру, старшыня Беларускага камітэта абароны міру, старшыня Беларускага аддзялення таварыства «СССР—Францыя», на іншых пасадах. Гэтая дзейнасць была патрэбна нашаму грамадству і самому пісьмен-

які мастак беражліва захоўваў, пісьмы, у якіх выразна гучыць думка пра народнасць мележаўскай творчасці.

Іван Мележ жыў літаратурай, клопатамі пра яе, пра родны народ, яго славу і веліч. Гэты клопат і натхняў пісьменніка на выдатныя творы, якім, трэба думаць, суджана доўгае жыццё, неўміручасць. Бо напісанае застаецца, павінна заставацца, калі яно напісана сумленна і мужна, з поўнай самааддачай, на самым высокім узлёце вялікага таленту. А Іван Мележ у свае зорныя часы пісаў менавіта так.

Дзмітрый БУГАЕУ.

НА ЗДЫМКАХ: І. МЕЛЕЖ сярод работных вясковага льнокамбіната; у родных мясцінах; з дачкой ЛАРЫСАЙ. 1965 год.

Фота У. КРУКА.

«ПАЛЕСКАЯ ХРОНІКА»

ВАЧЫМА МАСТАКА

ВЫБАР

Афорты Кастуся Шаранговіча я ўбачыла ўпершыню летась, на абароне дыпломных работ у тэатральна-мастацкім інстытуце. 10 аркушаў — ілюстрацыі да рамана І. Мележа «Подых наваліны» — уражвалі эпічным размахам, сур'ёзнасцю, дакладнасцю ў паказе сітуацый і асобных характараў. На большых, «разваротных» аркушах малады графік увасобіў некалькі масавых сцэн. Перадзел зямлі, сход у вёсцы, на якім ідзе гаворка пра стварэнне калгаса, і вось ужо сяляне вязуць маёмасць на агульны двор... Тут выразная, каларытная кожная постаць, востра адчуваецца напружанасць сітуацыі, і калі ў сцэне перадызелу зямлі Васіль і Яўхім даюць волю сваім эмоцыям, то ўсчынаецца вялікая бойка. (К. Шаранговіч паказвае вясцоўцаў за хвіліну да гэтага).

А на меншых аркушах мы бачым галоўных герояў рамана буйным планам, быццам выхапленых воляю мастака з агульнай плыні падзей. І адчуваем іх пакутлівы роздум, неабходнасць рабіць выбар паміж традыцыйным, адвечным і прывабным, але незразумелым новым. Людзі знешне спакойныя, стрыманыя, клопаты, што апанавалі гэтых палешукоў, маюць глыбінную сутнасць. І ў тым майстэрства маладога графіка, што глядачам мележаўскіх «людзей на балочце».

Дыпломная работа Кастуся Шаранговіча была ацэнена на «выдатна», у верасні — кастрычніку яна экспанавалася ў мінскім Палацы мастацтва на выстаўцы «Маладосць рэспублікі», прысвечанай 60-годдзю камсамола Беларусі, днямі афорты адпраўлены ў Баку, сталіцу Савецкага Азербайджана, дзе будзе праходзіць традыцыйная ўсесаюзная выстаўка дыпломных работ выпускнікоў вышэйшых навучальных устаноў краіны.

Сустрэцца з маладым графі-

кам, каб пагаварыць пра яго разуменне творчасці І. Мележа, не ўдалося. Таму ўсё пытанні я адрасавала загадчыку кафедры графікі Беларускага дзяржаўнага тэатральна-мастацкага інстытута Васілю Шаранговічу. (Па сакрату магу сказаць, што ён старэйшы брат Кастуся і кіраўнік яго дыпломнай работы).

— *Васіль Пятровіч, чаму быў выбраны менавіта гэты раман Івана Мележа?*

— Для Косці ўвогуле характэрна імкненне да сур'ёзных, глыбокіх твораў літаратуры, якія ўсебакова паказваюць жыццё пэўнага грамадства на працягу значнага часу. У дылогі І. Мележа ён востра ўспрыняў рашучы пералом у жыцці беларускага сялянства, яму імпававаў сам характар твора, які вымагаў зацверджання гістарычнай эпохі. Эскізы Косця зрабіў для абодвух частак «Палескай хронікі», а ў матэрыяле ўвасобіў толькі ілюстрацыі да «Подыху наваліны». Аб'ём работы тут вялізны. Тэхніка «сухой іголки», якую ён скарыстаў, складаная, патрабуе шмат часу і сіл. Там больш пры такой дэталізацыі кожнага аркуша.

— *Афорты ўражаюць не знешнімі атрыбутамі. Іх няшмат. А глыбінёй, праўдай жыцця.*

— Так, я лічу, што адсутнасць бытавых дэталей не збядняе работу. Увага аўтара сканцэнтравана на ўнутраных духоўных канфліктах. Не ўсё ўдалося аднолькава добра, але з галоўным Косця справіўся: моўныя вобразы, пераведзеныя ў выяўленчыя, пазнаюцца, прымаюцца знаўцамі і простымі глядачамі. Яго афорты вызначаюцца ўнутраным дынамізмам, напружанасцю. Гэта становіцца, бо адпавядае мележаўскаму твору. Герой не прыгладжаны, канфлікт паказаны і машабны, сацыяльны, і асабісты, духоўны.

— *Памятаю, што была раней дыпломная работа па першай частцы дылогі...*

— Так, Барыс Цытовіч, таксама моўны ілюстратар рамана «Людзі на балоце». Цікавая была работа. Для мяне важна, што кожны з маладых графікаў увасобіў вобразы нашай класічнай прозы па-свойму, пераканаўча, выказаўшы ўласнае разуменне герояў і часу.

В. ТРЫГУБОВІЧ.

НА ЗДЫМКАХ: К. ШАРАНГОВІЧ. Ілюстрацыі да рамана І. Мележа «Подых наваліны».



то на другога, а найчасцей на старога Глушака, як бы чакала ўхвалы свайму красамоўству, свайму спрыту. Але Глушак, здавалася, не чуў і не бачыў яе — маўклівы, затоены, стары Корч праз акуляры з вярочкай, зачэпленай за вуха замест дужкі, важка разглядаў Ганну.

Ганне ад яго ўпартага, незразумелага позірку было няёмка.

— Ваш тавар, наш купец! — прабурчаў Пракоп, абводзячы панурымі вачыма з-пад чорна навіслых броў пірог і пляшку, якія ўжо былі на сталце.

— Купец — усім купцам купец! Сам малады, чуб залаты, добра поўныя клецы — лепшы на свеце!..

— Купца не ганім, — сказаў бацька. — Толькі дзеўка гадамі шчэ не ў пары!.. Пагуляць бы шчэ трэба!..

— Э, што з той гульбы!.. Ад гульбы конь псуецца, так і дзеўка!..

— Семнаццаць гадкоў усяго!..

— Самы час, самы лепшы квас! А то — пераспее, закісне, стане ўсім ненавадзіце! Стане, як тая макуха, — будзе вэкавуха! Шкадаваць будзе — бацьку, матку клясці, што не далі замуж пайсці! Жаніх бо які: што ўродай, што славай, што красой, што справай!..

— Наша таксама — дзякуй богу! — уступіўся за Ганну бацька.

— І старанная, і разумная, і слухмяная, — адразу падтрымала яго мачыха. — І з твару — другую такую пашукаць! Хай хоць хто скажа: нічым не абдзяліў божа!

— А Яўхім — хіба, сказаць, не першы хлопец на ўсе Курані? І да ўсяго — дастатак! Пойдзе на долю, і паесць, і пап'е ўволю!

— Наша, канешне, не багата... — адгукнуўся быў бацька, але мачыха не дала яму дагаварыць, кінула сама ў наступ:

— Небагатая, затое — з рукамі! Лішнім ротам не будзе! Як каторая з поўнай скрыняй! І зварыць, і спяць, і сарочку чалавеку пашые! І свінча, і дзіця дагледзіць! Вішчаць ад голаду не будуць!..

— Дай бог, бо ў нашага купца — добра без канца! І свінні, і парасяты, і авечкі, і ягняты, і гумно, і клецы — абы паспелі!..

— Чаго тут мянціць попусту! — уступіў стары Глушак нецярпліва, скрыпуча. — Знаем усё і мы, і яны — не далёкія!.. Адным словам — пірог бярэце?

Стары павёў акулярамі на мачыху, на бацьку, Ганну не запытаўся. Мачыха памаўчала для прыліку трохі, як бы разважаючы.

— Ды мы што ж?.. Мы не супроціў, калі яно ўжэ на тое... Ганначко, пакланіся ўжэ сваіма, вазьмі пірага!..

нілі яго душу, выгналі ўсе іншыя пачуцці.

«Як мак! Як макаў цвет! Чыстая матка!» — падумаў ён радасна. Губы яго раптам таргандуліся болей, вочы заморгалі: ён успомніў нябожчыцу, маладую іх сустрэчу, незабыўны да сёння вішаннік.

Чарнушка абняў дачку і, квола хліпнуўшы, сказаў:

— Дай божа, табе!..

Услед за ім расчулена хліпнула мачыха, шваргнула носам.

— Ідзі, чакаюць!..

Ледзь яны ўвайшлі ў хату, Сарока ўскочыла, закруцілася, засакатала:

— А, прыйшла гуска! Даждаўся гусачок малады — час залаты! Круціў галоўкай, гусачку выглядаў, бяцца пачаў — няма і няма! А яна от, паявілася — хата засвяцілася!

— Не ждалі, — сказала мачыха. — Ганначка акурат буракі брала!..

Сарока абышла, абгледзела, абмацала вочкамі Ганну з усіх бакоў, падалася к сталу, за якім сядзелі Яўхім, стары Глушак і чорны, зарослы, як лясун, Пракоп.

— Не ждалі, значыць? Не зналі, не гадалі, з якога боку гусачок прыйдзе па гуску-дружку! З якога боку прыпыне шчасце-багацце! А яно от — не з-за поля далёкага, не з-за лесу высокага, са свайго сяла. Прыйшоў малады хлопец — добры купец!..

Сарока, сыплючы словамі, страляла вочкамі то на аднаго,

ці не хочаш апрануць?

ЛЯХАВІЦКІ СТРОЙ

Прапануючы ўвазе чытачоў своеасаблівую мікраэцyklапедыю па беларускаму народнаму касцюму, мы распачынаем яе з ляхавіцкага строя. Гэта не выпадкова. Па-першае, гэта адзін з яркіх, маляўніча непаўторных па аздабленні і пластыцы строяў цэнтральнай Беларусі. А па-другое, у адзенне гэтага рэгіёна, а дакладней, у касцюмы з вёскі Вялікае Падлессе Ляхавіцкага раёна, былі апрануты першыя артысты Дзяржаўнага народнага хору Беларускай ССР, створанага тут вядомым Генадзем Цітовічам.

Ляхавіцкі строй бытаваў на невялікай тэрыторыі Ляхавіцкага, Нясвіжскага і Клецкага раёнаў у XIX — пачатку XX стагоддзяў. Асаблівасцей у яго шмат. Яны ў самах формах, арнаментыцы, кроі і каларыце, спосабах нашэння, галаўных уборах і прычосках. Аснову летняга святочнага касцюма жанчыны складалі: кашуля, спадніца (выбіванка, андарак, плаценковая спадніца), фартух, пояс, гарсэт, галаўны ўбор (падвічка, намітка, шапка, хустка, чапец), шыйныя, нагрудныя і наспінныя ўпрыгажэнні (пацеркі, «анталіяжкі», шпонкі, тасёмкі, стужкі, крыжыкі, абразкі).

Кашуля шыецца з ільнянага кужэльнага палатна. Кроіцца з прамавугольных кавалкаў тканіны (кроі з прамымі плечавымі ўстаўкамі) і аздабляецца гладкімі вузкімі паскамі чырвонага натыкання. Сабраныя ў гарызантальна размешчаныя шлякі, яны праходзяць па адкладным каўняры, часта запаўняюць пазуху, больш разрэджана — рукавы і плечавыя ўстаўкі з акцэнтам на ніз рукава, які завяршаецца манжэтам ці каўнерцам-аблямоўкай. Кашуля запраўляецца ў спадніцу.

Спадніца захапляе дзівосным суладдзем рознакаляровых, нібы сапраўднай вясёлка, сакравітых шлякоў. Гарызантальна закампанаваныя, яны чаргаваліся са шчыльным цёмна-сінім, чорным ці чырвоным колерам фону. Шырокія, кроеныя з чатырох, пяці полак, спадніцы прасаваліся ў дробныя складкі-фанды, што надавала дынамічную пластыку жаночаму касцюму.



Фартух запіналі спераду, паверх спадніцы. Белы з дзвюх полак кужалю, аздабляўся ў стылі кашулі. Як і спадніца, прасаваліся ў складкі. Пазней шылі фартухі з стракатых крамных тканін.

Пояс апыраўваў спадніцу, а часам і фартух. Вузкі, тканы геаметрычнымі ўзорамі («грабеньчыкі», «лукацікі») у чырвона-зялёным каларыце, завязваўся спераду.

Гарсэт у ляхавіцкім строях быў вельмі разнастайны па кроі і аздабленні. Доўгі, пашыты з клятчастай блакітна-шэра-зялёнай суконнай даматканкі, з баскай у выглядзе чатырох клін-



коў-«кляпачкаў». На пачатку XX стагоддзя шырокае распаўсюджанне атрымалі кароткія, нахштальт ліфа гарсэты з адразной фальбаванай баскай на спіне. Такія гарсэты шыліся з фабрычных тканін цёмных таноў блакітнага, васільковага, чорна-сіняга колераў. Спераду яны мелі глыбокі выраз на грудзях і на васьм-дзесяць сантыметраў не даходзілі да лініі спадніцы. Аздабляліся такія гарсэты каларовай аблямоўкай, нашыйкамі тасьмы, вышыўкай з воўны, рознакаляровымі гузікамі.

Галаўныя ўборы і прычоска — самыя адметныя рысы ляхавіцкага строя. Дзяўчаты расчэсвалі валасы на прабор і запляталі ў дзве касы. Канцы кос злучаліся дэкаратыўным шаўковым пасам, які ў многім вызначаў маляўніца, пластыку касцюма са спіны.

Замужнія жанчыны не запляталі кос, а накручвалі валасы на тканку (своеасаблівы валік), паверх якой адзьяваўся белы з вязаным донцам і тканым акалышам чапец. Ніткай, працягнутаю ў край акалыша, чапец сцягваўся, утвараючы такім чынам своеасаблівы каркас для асноўнай часткі галаўнога ўбора. Ім была намітка, падвічка або хустка. **Намітка**, найбольш старадаўні галаўны ўбор у выглядзе белага ручніка, які завяваўся вакол галавы, праходзіў пад барадой, утвараючы з левага боку галавы своеасаблівае «вушка», а на спіне доўгі, складзены ў рулік «хвост». У свята ці на вяселлі з правага боку наміткі ўтыкаліся вялізныя букеты кветак. Асаблівую ўзнёсласць і маляўнічасць, дынамічна-пластычны сілуэт касцюму надавала **падвічка**. Круглая, вышыняй каля 15 сантыметраў, чырвоная, сіняя ці залацістая, як карона-шапка, падвічка аздаблялася нашыйкамі каларовых стужак, букетам жывых ці штучных кветак, гірлянкай (гафрыраванай паперай, сабранай, як веер), упрыгожанай шкляннымі пацеркамі. У позніх галаўных уборах, з хусткай, спераду прышпільваліся вялікія жмуты зялёнай травы, так што твар дзяўчыны амаль патанаў у зеляніне.

Мужчынскае адзенне складалі: кашуля на выпуск, пояс і шарачковыя нагавіцы. Галаўныя ўборы былі саламяныя капелюшы, упрыгожаныя чырвонымі стужкамі, кветкамі, каласкамі жыта. У якасці цёплай вопраткі насілі шэрыя сярмягі з складкамі («таўкачамі») на спіне, кароткія копты з нашыйкамі чорнага аксаміту, блакітныя каптаны з чырвонымі выкладамі на грудзях і рукавах. Традыцыйным святочным абуткам былі чаравічкі і боты, а будзённы — дубовага лыка лапці. Харакство і непаўторнасць ляхавіцкага строя ў маляўнічых галаўных уборах, у строгасці арнаменту, у якім амаль цалкам адсутнічаў рабмічны і раслінны арнамент, у сакавіта-мажорнай, каларыстычнай гаме андаракаў-«выбіванак».

Міхась РАМАНЮК,
мастацтвазнаўца.

НА ЗДЫМКАХ: жанчына з Вялікага Падлесся ў святочным убранні; маладзіца ў вясельным уборы з наміткай. Вёска Жарабковічы. 1905 год.

Фота аўтара.

«ГОСЦЬ» З НЕБА

З XVIII стагоддзя працяваюцца выпадковыя знаходкі некалі выпаўшага жалеза-каменнага дажджу на невялікай тэрыторыі Брагінскага раёна Гомельскай вобласці...

Сонечным ліпенскім днём механізатар І. Шубянок на камбайне нарыхтоўваў кармы для калгаснага статка. У траве было нямаля каменя. Яны — сляды абледзяненняў перыядычна спыняць агрэгат, ачышчаюць яго ад каменя. Звычайна гэта робіцца ўручную, без асаблівых намаганняў. Але, аднойчы, схпіўшыся рукой, здавалася б, за звычайны па выглядзе і памеру камень, механізатар адразу не змог зрушыць яго з месца. Гэта зацікавіла яго. Успомнілася, што ў гэтай акрузе і раней знаходзілі незвычайна цяжкія камяні. Сярод іх былі не толькі ледніковага паходжання, але і «нябесныя прышэльцы».

І. Шубянок дастаў з бункера гэты «цяжкаваговік» і паклаў на ўскраіне поля. Прыцягнуў яго дадому. Калі пачаў спадаць напружаны рытм уборкі, ён усё часцей з цікавасцю паглядаў на знаходку.

Аднойчы, узяўшы малаток, пачаў пастукаць па выступаючай частцы каменя. Дзіўная рэч: малаток не тое каб адскоквалі, а як бы прыліпаў. Збіўшы ржавую кару, ён убачыў «металічны сплаў», фаршыраваны амаль напалавіну зелянаватымі шклопадобнымі ўкля-

чэннямі вуглавата-акруглай формы. Параўнаў з суседзямі. Пасля калектыўна вырашылі, што знаходка можа мець пэўную навуковую цікавасць. Сабраўшы адбітыя кавалачкі, загарнуў іх у пакецік і прыслаў у Беларускі навукова-даследчы геалага-разведчыны інстытут з просьбай зрабіць даследаванне. Першае азнаямленне паказала, што гэта не зямная парода. У вёску Краснае Брагінскага раёна Гомельскай вобласці выехаў адзін з супрацоўнікаў інстытута.

Па форме гэта знаходка з'яўляецца няправільным паралелепіпедом з выцягнутым вуглом, у якім тры бакі адносна плоскія і два — у выглядзе паўсферы злучаюцца праз грань. Вуглы і грані згладжаны. Размеры яго — 21×20×16 сантыметраў, вага — 21 кілаграм 800 грамаў. Ён пакрыты тонкай чырванавата-бурай коркай акісленага жалеза, змешанага з глебай.

Усебаковае вывучэнне сучаснымі фізіка-хімічнымі метадамі дало магчымасць вызначыць, што гэта рэдка знаходка адносіцца да «прышэльцаў з космасу», належыць да класа жалезакаменных метэарытаў і з'яўляецца асколкам так звананага Брагінскага метэарытнага дажджу. Такія знаходкі тут вядомы з XVIII стагоддзя.

Інстытут выказаў гарачую падзяку І. Шубянку.

Г. ЕМЯЛЬЯНАУ.



Сябры.

Фота В. ЧУМАКОВА.

КАКТУС-ГИГАНТ

Кожнаму, хто наведвае цяплячны камбінат саўгаса «Рудакова» Віцебскага раёна, кідаецца ў вочы не зусім звычайная расліна. Усім вядомы хатні кактус «цешчын язык» дасягнуў тут вышыні трох метраў. Ён цягнуўся б і вышэй да сонца, ды ўперся вершалайнай у шкляны дах. Работнікам камбіната даводзіцца штогод падразаць верх расліны. Маладыя парасткі таксама ўжо ўпіраюцца ў дах. Іх дзіўныя спляценні нагадваюць нейкую фантастычную калочную істоту. За апошнія дзесяць гадоў кактус чатыры разы зацвітаў. А было гэта так.

У 1967 годзе хтосьці з кветаводаў-аматараў пасадзіў у сябе дома невялічкі калочы парастак. Расліна вельмі марудна набірала сілу. Надзвычай хутка кактус пачаў расці, калі яго высадзілі ў цяпляцу.

А. ШЫЛОВІЧ.

з народнага гумару

— Дайце, калі ласка, білет да прыпынку «Боцікі».
— Няма такога прыпынку.
— Чаму гэта няма? Есць...
— Вам хіба да прыпынку «Чаравічкі»?

— Ну, так!
— Дык чаго ж вы блытаеце?
— Падумаеш, на нейкую там халеву памыліўся.

Сусед выцягнуў з рэчкі зубнога ўрача як пачаў тануць.

— Дарагі чалавечка, — пытаецца пасля ўрач, — як жа табе аддзякаваць, што выратаваў мяне?.. — Прыходзь да мяне, — падумаеш, кажа, — я табе ўсе зубы без чаргі павырываю.

— Мушу вам сказаць, што ваш сабака зноў усю ноч пад маім акном выў і брахаў.
— Не хвалойцеся! З ім нічога не станецца: ён днём выспайся.

Прышлі сваты да адной дзяўчыны. Сватаюць яе за суседа. А яна наадрэз:
— Не пайду за яго!
Што ні гаварылі, а яна сваё — не пайду, ды і ўсё.
— А чаму ж ты не пойдзеш? Якая прычына?
— Ды бачыце, мне выражбітка сказала, што мой першы муж будзе п'яніцаю, другі — гультаём. Дык я хачу адразу за трэцяга пайсці.

РЭДАКЦЫЙНАЯ КАЛЕГІЯ

НАШ АДРАС:

МІНСК-5, ЛЕНІНСКІ ПРАСПЕКТ, 44.

ТЭЛЕФОНЫ: 33-01-97, 33-02-80, 33-03-15, 33-16-56, 33-07-82.

Ордэна Працоўнага Чырвонага Сцяга друкарня выдавецтва ЦК КП Беларусі. Зак. 297